

УРОКИ 38-39

УРОК: 38

ДАТА: 02.03.23

ГРУПА: 31

Тема: Тире в складному реченні.

Мета: пояснити правила вживання тире між частинами складного речення; формувати вміння визначати відповідну пунктограму; вдосконалювати практичні навички конструювати й аналізувати речення цього типу, а також пунктуаційні навички; виховувати у студентів почуття любові до рідної мови.

Обладнання: підручник, зошити, вправи, додатковий матеріал.

Тип заняття: урок формування умінь і навичок.

ПЕРЕБІГ ЗАНЯТТЯ

I. Організаційний момент

II. Оголошення теми й мети заняття

III. Актуалізація опорних знань, умінь і навичок студентів

- *Бесіда*

1. Складне речення – це...
2. Складні речення поділяються на...
3. Які розділові знаки ставиться при складному реченні?

IV. Виклад основного матеріалу. Лекція викладача.

***Тире* можливе між частинами складносурядного й безсполучникового складного речення, іноді й складнопідрядного.**

Тире в складносурядному реченні

Перед *і, та (=і)*

Перед <i>і, та (=і)</i>	
Правило	Приклад
друга частина виражає наслідок	<i>Сонце пірнуло за небокрай – і все навколо потемніло.</i>
швидка зміна подій	<i>Несподіваний ривок – і ми відриваємося від землі.</i>

Якщо частини складносурядного речення виражають *причиново-наслідкові зв'язки*, то перед сполучниками *і (й), та (= і)* треба ставити *кому* або *тире* (вибір знака залежить від автора): *Дощ пройшов, і дерева заблищали* або *Дощ пройшов — і дерева заблищали*.

Тире в безсполучниковому складному реченні

Правило	Приклад
друга частина виражає висновок [] - [висновок]	<i>Грім гримить – хліб буде родить.</i>
частини виражають раптовість, несподіваність, швидку зміну подій [] - [раптовість]	<i>Ще мить – усе вибухне.</i>
частини протиставляються (можна вставити <i>а</i>) [] - [протиставлення]	<i>До неї люди говорять - [а] не чує, не слухає.</i>
друга частина виражає наслідок (у першій може бути умова) [умова] - [наслідок]	<i>Натиснув на ручку – двері відхилилися. Ти до людей чемний – вони до тебе по-людськи.</i>
друга частина порівнюється з першою (можна вставити <i>наче, ніби</i>) [] - [порівняння]	<i>Ой, вона заговорить – у дзвін задзвонить. Ой, вона заспіває – село розлягає.</i>

Тире в складнопідрядному реченні

Тире іноді ставлять з метою інтонаційного відокремлення головної та підрядної частини. У таких випадках підрядна частина стоїть перед головною: *Хоч земля вся вкрита снігами – моє серце в цвіту* (В. Сосюра). Найчастіше за допомогою тире відокремлюють підрядні з'ясувальні, часу, умови, мети й допустові.

V. Опрацювання навчального матеріалу

Вправа 1.

Прочитайте речення й прокоментуйте розділові знаки.

1. Невпинно вивчай ворога – і паніка охопить його (Є. Ященко). 2. Шануй батька й неньку – буде тобі скрізь гладенько (Нар. тв.). 3. Вітер війнув – листя з клена жовте, жовтаво-золоте полетіло (П. Тичина). 4. Дотримай слова – і світ впаде до твоїх ніг, як стиглий плід (Є. Ященко). 5. Ще сонячні промені сплять – досвітні вогні вже горять (Леся Українка). 6. Хочеш стати безсмертним – дбай про безсмертя рідного народу (В. Голобородько). 7. Синиці зранку пишуть – чекай уночі морозу (Нар. тв.). 8. Відклади щось на завтра – і воно зникне, нездійснене й забуте (П. Пікассо). 9. Не рад явір хилитися – вода корінь миє (Нар. тв.).

Вправа 2.

Перепишіть речення й розставте розділові знаки.

1. Зажурилася дівчина красная мамина пісня лунає (С. Гаврилов). 2. Стань національним надбанням і твоя нація стане духовно багатшою (А. Коваль). 3. Блискавка блисне і камінь трісне (Нар. тв.). 4. Та сам я шукав не істини модні розшукую в хаосі власну особу (М. Руденко). 5. Як зараз бачу з-за ріки дві кручі наче маяки (А. Малишко). 6. Білі акації будуть цвісти в місячні ночі жагучі промінь морями залле золотий річку і верби і кручі (В. Сосюра). 7. Хочеш бути оригіналом стань порядною людиною (А. Коваль). 8. Похвали людину за її спиною і вона повернеться до тебе обличчям (В. Голобородько). 9. Не кожному в руки щастя йде від багатьох воно тікає (Г. Тютюнник). 10. На білу гречку впали роси веселі бджоли одгули замовкло поле стоголосе в обіймах золотої мли (М. Рильський). 11. Я знаю моя Україна воскресне на поклик добра! (Д. Павличко).

Вправа 3.

Доберіть і запишіть другу частину, щоб утворилося складне речення.

Хочеш стати успішним -

Не ми його вмовляли -

Мало бути вихованим -

Минали роки -

У слави багато батьків -

Натискаю на гальма – і... .

Пролунав дзвін – і

VI. Рефлексія

VII. Домашнє завдання

УРОК: 39

ДАТА: 02.03.23

ГРУПА: 31

Тема: Розділові знаки при прямій мові.

Мета: повторити основні пунктограми при прямій мові й діалозі; закріпити теоретичні знання й практичні навички з теми; за допомогою мовленнєво-комунікативного дидактичного матеріалу виховувати у студентів повагу до літературної мови й культури надбань рідного народу.

Обладнання: підручник, зошити, вправи, додатковий матеріал.

Тип заняття: урок формування практичних умінь і навичок.

ПЕРЕБІГ ЗАНЯТТЯ

I. Організаційний момент

II. Оголошення теми й мети заняття

III. Актуалізація опорних знань, умінь і навичок студентів

- *Усне опитування*

1. Що таке пряма мова?
2. Чужа мова — це мова іншої особи, не автора, а мовця? **Так**
3. Спосіб передачі чужої мови без збереження лексичних,
4. синтаксичних особливостей – це пряма мова? **Ні**
5. Дослівне відтворення чужої мови – це пряма мова? **Так**
6. Непряма мова становить складносурядне речення? **Ні (СП**
7. Змістове ядро у конструкції з прямою мовою становлять слова автора? **Ні (пряма мова)**
8. Невласне пряма мова поєднує в собі елементи прямої та непрямої мови? **Так**
9. Різновидом прямої мови є діалог? **Так**
10. Нова репліка діалогу записується з нового рядка? **Так**
11. Репліки діалогу інколи беруться в лапки? **Так (Коли? — коли записуються підряд, не з абзацу, а між ними ставимо тире)**
12. Цитати завжди беруться в лапки? **Ні (Не беруться, якщо цитується віршований текст)**
13. З малої літери пишеться цитата? **Так (Коли? – коли є частиною речення)**

14.Епіграф є різновидом цитати? Так

IV. Виклад основного матеріалу. Лекція викладача.

Пряма мова – це передане дослівно чуже мовлення. Пряму мову супроводжують слова автора. **Слова автора вказують на того, кому належить пряма мова.** Вони можуть передавати й обставини, за яких відбувається мовлення. Пряма мова може бути оформлена як одним реченням, так і декількома, наприклад: *«Цікаво! Вельми цікаво, – гладив він борідку. – Ширина плечей – майже 70 см. Отож, Іване, я чекаю вас завтра на перше тренування»* (О. Гаврош).

Пряму мову записують у рядок або з абзацу. Для схематичного зображення речень з прямою мовою використовують такі символи: **А (а)** – слова автора; **П (п)** – пряма мова.

«П», – а.	<i>«Світ не без добрих людей», – сказав батько.</i>
«П! (?/...)» - а.	<i>«О котрій розпочнеться перерва?» – запитав колега.</i>
А: «П».	<i>Диспетчер сказала: «Усі рейси на завтра скасовано».</i>
А: «П! (?/...)»	<i>Олег прокричав: «Пасуй .мені, я відкритий!»</i>
«П, – а, – п».	<i>«Цю дівчину, – сказав син, – я ні з ким не сплутаю».</i>
«П! - а. - П! (? /...)»	<i>«Я знаю його! – вигукнув брат. – Він ходить до мого спортклубу!»</i>
«П». – «П?» – «П...»	<i>«Прошу... намалюй мені бараниці». – «Га?» – «Намалюй мені баранця...»</i>
«П, – а: – П».	<i>«Чекатиму тебе надворі, – сказала Ольга й згодом додала: – Не барися».</i>

Зверніть увагу на останню схему в таблиці. Якщо слова автора складаються з двох частин *«сказала й додала»* (*«промовив і докинув»*,

«спочатку запитав боязко, а потім уже сміливіше додав» і под.), то після них треба поставити двокрапку й тире, а другу частину прямої мови почати з великої літери.

Знак оклику, знак питання й три крапки беруть разом з прямою мовою в лапки, а крапку й кому виносять за лапки.

Якщо пряма мова починається з абзацу, то її в лапки не беруть, а ставлять перед нею тире, наприклад:

Виступаючи з промовою в розпал Громадянської війни, Авраам Лінкольн говорив про жителів Півдня як про ближніх, як про людей, які помиляються. Літня пані засудила його:

– Як ви можете таке говорити? Адже вони – наші непримиренні вороги, яких треба знищувати!

– Подумайте, мадам, – відповів Лінкольн, – хіба я не знищую своїх ворогів, коли роблю їх своїми друзями? (З книжки «101 притча для навчання й виховання»).

V. Опрацювання навчального матеріалу

Вправа 1.

Перепишіть речення й розставте розділові знаки.

1. Раз мені казала мати можеш мов багато знати кожну мову шанувати та одну із мов усіх щоб у серці ти зберіг (М. Хоросницька). 2. Яюсь та буде сказала миша в котячих зубах (3 нар. казки). 3. Життя мені всміхалося говорив Іван Франко а діти були тим весняним промінням яке зігрівало моє серце. 4. Не кидайте хлібом, він святий! в суворості ласкавій бувало каже дід старий малечі кучерявій (М. Рильський). 5. І гукнуло військо хором ми готові йти до бою краще смерть ніж вічний сором! (Леся Українка). 6. Мати Божа Царице небесна гукала баба в саме небо голубонько моя свята великомученице побий його невігласа святим твоїм омофором! (О. Довженко). 7. Іще бліда іще мов крейда біла а наче й усміхалась лебеділа от бачте мамо все і обійшлося і цілувала матері волосся (Л. Костенко).

Вправа 2.

Перепишіть текст і розставте розділові знаки.

У Криворівні не могли не помітити як жваво Коцюбинський цікавиться побутом. Один гуцул заходить до нього в неділю чемно кланяється й питає А чи це правда що Ви хочете нас у книжках розписати?

Правда.

Не тільки людей а й усяку нечисту силу?

І нечисту силу усміхнувся письменник.

То я прийду до Вас зі своєю жінкою сказав гуцул і додав Ви такої старої відьми ні в нас ні в околиці не побачите (З книжки «Цікаві бувальщини»).

Вправа 3. (Підручник С.А. Омельчук Впр. 457)

Тестування

1. Пунктуаційну помилку допущено в реченні

А Прокруст приповідав — «У ногах правди немає!»

Б «Добрий ранок, непосидо», — усміхається мати.

В «Мушу йти в полонину, Марічко», — сумував Іван задалегідь.

Г «Ні, не клич мене, весно, — казала я їй, — не чаруй і не ваб даремне».

2. Пунктуаційну помилку допущено в реченні

А На вухо літу коник сюркотить: «Небесні в тебе очі, схаменися!»

Б «Нема прогресу, — вирішили Блохи, — однак нас били й б'ють в усі епохи».

В «Заженуть мене сини швидко на піч» — думав старий Кайдаш, майструючи в повітці.

Г «Три біди в людини, — говорить народна мудрість, — смерть, старість і погані діти».

3. Пунктуаційну помилку допущено в реченні

А Бджола каже: «Годуй мене до Купала Йвана, то зроблю з тебе пана».

Б Блюзнірська мисль запала мені в душу: «Чому на них молитися я мушу?»

В «Шануй старість,» — ці слова завжди звучали в нашій родині як повчання.

Г «Я ніколи, — твердо зауважив радник, — і ні під кого не підлаштовуюся».

4. Пунктуаційну помилку допущено в реченні

А «Добре кажеш», — зауважив гетьман, — не раз чоловік робить не те, що хоче, а що мусить».

Б «Не годиться, — сказав Григорій, — щоб праця огірчувала життя, як це було в Єгипті з ізраїльтянами, бо, коли праця огірчує, вона рабська».

В Довго й лицар слухав пісню, далі мовив на відході: «Що за дивна сила слова! Ворожбит якийсь, та й годі!»

Г «Я впевнена, що вільний геній мого народу витворить нове, вільне мистецтво...» — писала М. Заньковецька.

5. Пунктуаційну помилку допущено в реченні

А І голос сильний нам з гори, як грім, гримить: «Лупайте цю скалу!»

Б Жалілася свиня: «Ніяк не розумію, за що так люди хвалять Солов'я».
В «Роби добро, — мені казала мати. — і чисту совість не віддай за шмати».
Г І просилася, і молилася: «Пусти мене, старий діду, на вулицю погулять».

6. Прочитайте речення.

«Що, болить?» ... мене питали, але я не признавалась.

На місці крапок має стояти

А кома **Б** тире **В** кома й тире **Г** крапка й тире

7. Прочитайте речення.

«Основна риса характеру нашої сім'ї, — зазначив О. Довженко ... насміхатися над усім, і в першу чергу один над одним і над самим собою».

На місці крапок має стояти

А кома **Б** тире **В** кома й тире **Г** крапка й тире

8. Установіть відповідність між цифрами й розділовими знаками.

«О великий та мудрий фараоне Гаменхотеп(1) звів руки до сонця Стъопа(2) Ти завоював багато земель(3) ти підкорив багато народів, ти вписав своє ім'я в історію віків стародавнього світу(4)»

А кома **Б** знак оклику **В** крапка й тире **Г** знак оклику й тире

9. Установіть відповідність між цифрами й розділовими знаками.

«Це я(1) ваш Пірат, упізнаєте(2) гавкав він крізь сльози(3) О, який я щасливий(4)»

А знак питання й тире **Б** крапка й тире **В** знак оклику **Г** кома

10. Установіть відповідність між цифрами й розділовими знаками.

«Здоров, Еоле, пане-свату(1) Ой, як ся маєш(2) як живеш(3) сказала, як ввійшла у хату, Юнона(4) Чи гостей не ждеш?»

А знак питання й тире **Б** крапка й тире **В** знак оклику **Г** кома

11. Виберіть рядок, де є непряма мова (окремі розділові знаки пропущено).

А Боже, яка краса! обізвалась, ні до кого не звертаючись, тіточка Олена (М.Олійник).

Б Ми за дітьми йдемо до жінки, запитуємо Хто посадив цю тополю? Чи давно вона росте тут? (В. Сухомлинський).

В Не кидайте хлібом, він святий! – в суворості ласкавій, бувало, каже дід старий малечі кучерявій (М. Рильський).

Г Сахно запитав, як здоров'я Степаниди Петрівни, як живеться Семенові, чи не думають вони заводити садок... (В. Собко).

12. Виберіть речення , у якому розділові знаки при прямій мові поставлено правильно.

А «З щастя та горя скувалася доля» – каже людська поговорка (Панас Мирний).

Б «Ну, добре, стримав образу Аркадій Петрович. – Не одрікаюсь од своїх слів» (М. Коцюбинський).

В Струна бринить лагідною луною: «Я тут, я завжди тут, я все з тобою!» (Леся Українка)

Г «Леоніде, – Адріана відірвала обличчя від долоні – а ви читали «У пошуках утраченого часу» Марселя Пруста?» (Р. Іванчук)

VI. Рефлексія

VII. Домашнє завдання

1. Підготуватися до контрольної роботи

Шановні здобувачі освіти, прошу Вас додати до мого акаунту marypopazova@gmail.com на платформу <https://classroom.google.com>

Код курсу: nttq72f

УВАГА!!!

ФОТО КОНСПЕКТІВ ЗАВАНТАЖУВАТИ У CLASSROOM

